

LA LITERATURA CATALANA I EL POBLE DE JOAN TRIADÚ

per JORDI ARBONÉS

Degut a la forma anormal en la qual ha hagut de desenvolupar-se la nostra literatura durant aquests darrers vint-i-cinc anys hem estat mancats d'una crítica com cal. Això no vol dir que no tinguéssim crítics, sinó que la manca de publicacions especialitzades ha fet que la relació crítica-públic hagi estat nul·la o quasi.

Actualment, fora de la revista "Destino", on es publiquen crítiques de llibres catalans, escrits en castellà, no hi ha cap altra publicació (amb un ampli abast de difusió) que faci de portaveu dels nostres crítics d'una manera periòdica. Aquesta tasca resta superadada al llibre, que apareix molt de tant en tant, i en tiratges molts reduïts. La instauració del Premi "Josep Yxart" va tenir com a conseqüència que coneguéssim llibres com "Cita de narradores" (1957), de Jordi Sarsanedas, Maria A. Campmany, M. de Pedrolo, J. M. Espinàs, i J. Peruchó; "Vint-i-cinc anys de crítica" (1958), de J. Bofill i Ferro; "De Verdàguer a Carner" (1959), d'Osvald Cardona, i l'any 1960 "La literatura catalana i el poble", de Joan Triadú, obres que pallesen la maduresa i l'autoritat d'alguns dels nostres crítics literaris i que ens fan més pregon el sentiment de no poder gaudir d'una manifestació quotidiana de la seva tasca.

En comentar "La literatura catalana i el poble", de Joan Triadú, no puc evitar de testimoniar tota l'admiració, afecte i agraïment que sento per aquest Mestre de la joventut catalana d'avui. No ni fa res que no sigui aquest el lloc més adient per a posar de relleu una manifestació d'aquesta mena, però ho faig precisament perquè els catalans som poc donats a homenatjar en vida aquells homes que per la seva dedicació, esforç y vàlua s'ho mereixen. Ens és més grat d'esperar pacientment, ofegant els sentiments més nobles que puguem experimentar per ells, que vegin escolar la seva vida sense rebre de part nostra ni un mot de reconeixement ni d'afecte. Després sí, un cop hagin arribat a la fi, obrirem la vàlvula i deixarem que surtin alguns plans per tot allò que no vàrem fer o dir. Segurament encara no ha arribat el moment de fer un balanç de la tasca realitzada per Joan Triadú, més arribarà un dia que s'haurà de fer, que l'hauré de fer, nosaltres, els joves.

Joan Triadú i Font va néixer l'any 1921 a Ribes del Fresser (Ripollès). És llicenciat en Filosofia i Lletres, secció de Llengües Clàssiques, de la Universitat de Barcelona. Fou lector de Llengua i Literatura a la Universitat de Liverpool durant els anys

1948-1950. Col·laborador de la "Fundació Bernat Metge", per a la qual ha preparat dos volums de les "Odes" de Píndar, apareguts l'any 1957 i 1959. És autor de tres antologies de literatura catalana: de la poesia de 1900 a 1950, de contistes dels darrers cent anys i una "Anthology of Catalan Lyric Poetry". Ha publicat, a més, "Endimí", poemes, 1948; "Panorama de la Poesia Catalana", 1953; "La poesia segons Carl S. Riba", 1954; "Narcís Oller", una breu biografia, 1955; "El Collaçabra", prores, 1956, i una traducció en vers de les "Olimpiques", de Píndar, 1953. L'any 1954 fou premiat als Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats a Sao Paulo, pel seu assaig, "L'Empordà vist pels nostres escriptors", treball encara inèdit, i també ho fou a París l'any 1959 per "Els sonets de Shakespeare". I l'any 1960 li fou otorgat el premi "Josep Yxart" per "La literatura catalana i el poble".

El llibre està dividit en tres parts i un epíleg: "Situacions", "Els poetes i la poesia", "Breu repertori estranger" i "Tres meditacions finals".

En la primera part trobem les preocupacions que assetgen el crític respecte a la relació que existeix entre la literatura i el món obrer a Catalunya, entre l'escriptor i l'editor, l'escriptor i el crític, i en cap de les consideracions no s'amaga la situació especial en la qual es desenrotllen aquestes relacions i és pal·lesa la inquietud que s'adollava l'ànima de Joan Triadú quan escrivia aqueixos assaigs. És evident la preocupació que sent aqueix escriptor per la problemàtica que es planteja a la nostra literatura a l'haver de fer front, en peu de guerra, a l'enemic que intenta destruir-la i les conseqüències que aital situació com-

porta quant a la relació entre la literatura i el poble. Així, assenyalava com a causa principal del divorci entre l'intel·lectual i l'obrer a la manca "d'un patrimoni universal, en el temps i en l'espai i en tots els gèneres: doblatge cinematogràfic, ràdio i televisió, premsa diària i setmanaris, traduccions, al dia i ben assequibles (que) asseguraria, amb el concurs d'un ensenyament vast i graduat, l'ascensió del poble, i en les condicions de la dinàmica nova del món social, d'uns valors col·lectius i fraterns".

Estudia, també, els problemes lingüístics que ha de resoldre el narrador català actual. Desautoritza de ple els novel·listes —que "no sols s'equivoquen, sinó que àdhuc pretenen de raonar, en rebel·lió oberta, llurs actituds més o menys antigramaticals"—, justament per la fidelitat que l'escriptor deu a la seva llengua, perquè "l'amor a la llengua ha d'ésser ordenat, o, si no, és un amor culpable". "El novel·lista català —diu— ha de servir-nos aquest tresor, no sols intacte, sinó encara enriquit, i així l'ha de passar als qui vindran, sobretot perquè allò que hi ha de convenció al català literari no és exagerat si ho comparem amb altres llengües. És el nivell de coneixement lingüístic del nostre lector allò que és inferior". El narrador ha d'evitar de deixar-se dur per la facilitat, per una dèria o pel que sigui relacionat amb la seva idea del que és escriure. "Perquè la seva abdicació fóra com tancar una literatura en un cercle d'empobriment i de descomposició mortal".

En la segona part s'acullen diversos assaigs sobre alguns dels nostres poetes, unes notes sobre el paisatge, en els poetes catalans moderns, unes reflexions sobre la poesia catalana anomenada difícil i una nota breu, massa breu, sobre la "Cinquena antologia poètica universitària" de l'any 1960.

T. S. Eliot deia que de tant en tant, cada cent anys, més o menys, és desitjable que aparegui algun crític que revisi la literatura pretèrita per tal de canviar la

TOT EL QUE NECESSITA L'HOME PER A VESTIR BE

NEW OXFORD

941 — Avenida de Mayo — 951

CAMISES — CAPELLS — CORBATES — SASTRERIA

I A PREUS MOLT CONVENIENTS

Confiteria

LA RAMBLA

S ALAS y Cia.

LA CASA DELS CATALANS

TORTELLS - BISCUITS DE LA REINA - PALS DE JACOB - BRAÇOS
DE GITANO — SERVEI DE LUNCH

SARMIENTO 861

T. E. 35-0195

Catalunya, 98 (març 1962), p. 1, 2 i 5.

situació en l'escala de valors d'aquells noms que nodriren amb la seva producció aquella època, perquè d'aquesta forma no solament es pot rectificar l'error que hagués pogut cometre algun crític d'aleshores (i que tots els que el seguiren no van fer res més que perpetuar-lo repetit-lo com a cotores) sinó perquè cada generació s'interessa per l'Art en una forma diferent que l'altra; "cada generació, igual com cada individu, aporta a la contemplació de l'art les seves pròpies categories d'apreciació, imposa les pròpies necessitats" (T. S. Eliot, "The use of poetry and the use of criticism", 1933).

Era molt necessari que a casa nostra els crítics tinguessin aqueixa concepció de la crítica, perquè, justament, degut a la significació que té el sol fet d'escriure en català, és molt fàcil caure en el parany d'acceptar tot allò que s'hagi escrit en la nostra llengua. I això implica un risc molt gran, àdhuc en la valoració dels escriptors contemporanis. Joan Triadú és un crític sever i no fa concessions, en aquest sentit. Sap quina és la seva responsabilitat i l'accepta sense dubtar, i de la mateixa manera vol que l'acceptin els escriptors a la vegada que acceptin les crítiques. Diu: "Una crítica *vivent*, és a dir, acceptada pels escriptors, preventiva contra el mal del veïnatge i del patriotisme petit, és pertot, avui, l'expressió, si bé minoritària, més penetrant i més expansiva d'una literatura *vivent*".

Justament perquè només veia en nosaltres aqueix "patriotisme petit", el professor Ferrater Mora ens titllava de *provincians*, però pel sol fet que aqueixa mena de patriotisme sigui denunciada de la forma com ho fa Joan Triadú, aqueix adjectiu deixa de tenir validesa. Perquè aqueixa denúncia vol dir que hi ha algú que porta el timó, que la nostra literatura no va a la deriva, sinó que és una *literatura vivent* i que els seus valors són constantment sospesats i mesurats amb canons d'abast universal.

En la tercera part trobem uns breus articles sobre escriptors estrangers: Robert Musil, Albert Camus, Pasternak, Ionesco i Claudel. Aqueixos noms per sí sols ens parlen de l'amplitud i de la grandesa de la ment d'aquell que es proposa d'apropar-nos-els, i evidència, una vegada més, que vivim de cara al món.

Això, potser encara és més evident en les "Tres meditacions finals" de l'epíleg. Ací el crític literari no parla com a literat, sinó que parla com a home, com a home català, que des de la torre de la seva sensibilitat pressent i recull el perill de destrucció col·lectiva que plana sobre el món i mesura el servei que des del seu lloc pot brindar l'intel·lectual, i, en el cas particular, el de casa nostra. El problema, avui, no és el de mantenir viva la nostra personalitat, desentenenent-nos dels problemes

(Segueix a la pàg. 7)

Apunts per a una rèplica a Vicens Vives

per JOAN FUSTER (1)

No crec que jo fos l'únic valencià que va sentir el desig de comentar i contestar l'article *Presència valenciana*, publicat per Jaume Vicens i Vives a SERRA D'OR de maig. Els temes que Vicens hi tocava tenen, per a mi i per a molts paisans meus, una particular seducció: concretament, aquella mena de seducció que irradien els problemes alhora urgents i d'aparença insoluble, radicals i decisius sota llur innocència de nimietat acadèmica. Però jo hi estava més obligat que ningú, perquè entre els motius que suggeriren a Vicens i Vives algunes reflexions de la seva nota hi havia uns paraules meves, d'objecció amistosa, escrites a propòsit de treballs històrics de la seva direcció. Entrava en els meus càlculs erigir-me en interlocutor a Vicens sobre les qüestions suscitades, en aquestes mateixes pàgines de SERRA D'OR, però sempre una cosa o altra venia a destorbar-men's, i la meua rèplica, que hauria pogut donar estat de diàleg —si puc dir-ho així— "interregional" a les nostres respectives preocupacions, anava ajornant-se estúpidament. Menestrant, la mort se'ns enduia Vicens i Vives, i l'oportunitat era frustrada en el seu millor aspecte, que era, és clar, la intervenció i el punt de vista de l'insigne historiador desaparegut. Ara, en demanar-me col·laboració per a un número-homenatge de SERRA D'OR a Vicens i Vives, he pensat que potser valdria la pena de reprendre aquelles meditacions on ell les deixà això d'ora, sens dubte, un tribut de record ben escaiant, em sembla, i, al mateix temps, útil. Crec que, no sols entre els deixebles de Vicens, sinó encara entre els intel·lectuals tots del Principat, historiadors o no, els emes que alludeixo han de tenir una acollença tan clara i apassionada com van tenir-la en l'autor de *Notícia de Catalunya*, i que el diàleg que ens cal serà definitivament establert amb uns o altres.

Per començar jo hauria recomanat a Vicens i Vives una certa reserva, una cautelosa reserva, respecte a allò que ell mateix en deia "el miracle valencià". No sé si a mi, que visc la situació des de dins, la impaciència em fa trobar insuficients —en nombre, en sentit, en qualitat— els esforços recuperadors de la pròpia personalitat, visibles al País Valencià d'avui. Però no ens hem pas d'enganyar: l'actual "efervescència" valenciana no és, proporcionalment a la d'altres èpoques una mica més reculades, ni molt major en l'expansió, ni molt millor en l'eficàcia. Hi ha un bell jovent, uns quants escriptors discrets, una mena d'in-

quietud difusa: tot això, en efecte, no existia fa deu o vint anys, d'acord; però si que hi havia un clima semblant trenta o quaranta anys enrera. No convé exagerar ni desvirtuar les coses. Les diferències entre l'estat actual i el dels anys '25 a '35, per exemple, són importants; no ho nego: els nostres petits nuclis intel·lectuals han afinat llurs ambicions i han estudiat una mica —una mica només— de gramàtica, durant l'última etapa de silenci. De tota manera, la novetat, el "miracle", potser és que hi ha un començ prou viu de consciència de catalanitat, que es vol precisament rigorosa en les seves implicacions culturals, i que vol sentir-se corresposta amb els mateixos termes en els altres països catalans. Mai no han mancat, al País Valencià, intel·lectuals que afirmessin la substancial unitat de les terres de la nostra llengua: aquell "món històric homogeni, amb una sola vivència de base i unes mateixes línies estructurals en els aspectes econòmic, social i mental", que deia Vicens. Podria citar uns quants noms que la sustentaren amb radicalisme i tot, al llarg del segle XX, i no sols en el pla de les dolces especulacions culturalistes. Però avui el panorama ha guanyat en més d'un extrem. Encara hi ha sectors que cultiven el recel i la suspicàcia sobre el particular: són, tanmateix, reminiscències provincianes en plena liquidació. I no caldrà que digui, en fi, que tot això s'esdevé en un àmbit reduït, d'escassa transcendència social: l'únic, amb tot, que pugui recaptar sense obscenes mistificacions un caràcter representatiu autèntic de la vida cultural valenciana.

Una de les notes que distingeixen la posició a què em refereixo, singularitzant-la respecte a les posicions anàlogues dels nostres predecessors, ja ha estat insinuada tot passant. He dit, en efecte, que l'actitud que va perfilant-se al País Valencià exigeix ara una simètrica correspondència en les altres terres catalanes, i sobretot al Principat. No ens basta, com sembla que bastava abans, proclamar-nos "catalans de València" segons la fórmula consagrada: aspirem que aquest reconeixement de nissaga i d'identitat arribi a les últimes conseqüències. I és de cara als intel·lectuals del Principat que les reivindicuem, aquestes últimes conseqüències. Si som catalans, per catalans volem ésser tinguts, nosaltres i les nostres coses: en el mateix terreny que els homes i les coses de qualsevol comarca de la Catalunya estricta.

La Decadència havia creat en cada una de les nostres regions un sentiment particularista mútuament desconfiat: un "fet di-

(Segueix a la pàg. 8)

(1) Treball publicat a "Serra d'Or", número 11, exemplar d'homenatge a Jaume Vicens i Vives.

La Literatura Catalana...

(Ve de la pàg. 4)

ferencial" no fals, però sí inconvincent. En algun ordre d'activitats això no era —ni és— fàcil de superar. En d'altres, en canvi, podia ésser-ho i calia que ho fos, si el nostre recobriment col·lectiu no volia trair-se. Pensem, només, i per aquí reprenem les consideracions del professor Vicens, en els estudis històrics. La història literària, naturalment, se sobrepos a de seguida, amb més o menys seguretat, a la desviació "regional": no era concebible una història de la literatura "catalana" sense comptar-hi amb Lluís i Ausiàs March, amb Joanot Martorell i Turmeda, al costat de Muntaner i de Metge. La unitat de la llengua imposava aquesta evidència massa violentament perquè ningú pogués desatendre-la. Tot era ben distint ja, quan es tractava d'historiar qualsevol altra facetà del nostre passat cultural.

Probablement, ha estat Alexandre Cirici-Pellicer el primer a cercar i trobar un enfocament *integrador* par a l'estudi de les arts en els Països Catalans a través dels temps. Mai no li agraïrem prou, a Cirici, aquest gest de pioner. Però la història política i social...

La història a seques, en el sentit corrent de la paraula, mereix una reflexió a part i detinguda. D'ençà del XVI, quan els historiadors deixen d'escriure "cròniques" en les quals la narració ve "protagonitzada" pels nostres reis comuns, la historiografia del Paísos Catalans es fa parcial: cada regió té la seva història prívativa, i nua ben explicable prouja "diferencialista" indueix els nostres respectius erudits a distanciar i separar les visions respectives del nostre passat. Cal confessar que, donat que cada regió va tenir al Decret de Nova Planta una estructura jurídic-administrativa diferent, i un nom estatal propi, la perspectiva d'unes històries particulars era justificada. I ho és encara. Però justificada fins a cert punt només. Perquè som un poble, i àdhuc quan més divergents poden aparèixer els nostres destins "regionals", o més aïllats hem viscut els uns dels altres, sempre ha existit una forta trama de relacions, de connivències, de contrapesos, de compenetrades rivalitats, d'adhesions fraternals, que

permeten i demanen una reconstitució històrica total i integradora. Això encara està per fer. Si els retrets valencians —i m'imagino que també podria haver-n'hi de mallorquins— s'adrecen als historiadors del Principat és per motius ben clars. D'ençà de la Renaixença, el Principat i els seus homes porten el pes de la màxima responsabilitat en el reordenament de la nostra cultura: ells, encara, estaven i estan més ben preparats que no pas els valencians ni els mallorquins per a trencar amb les velles prevencions particularistes i encetar els criteris unitaris que necessitem. Però, concretament pel que fa a la història política i social, els historiadors del Principat no han atès com cal el passat complet de les nostres terres, i han confeccionat llurs estudis sobre el passat privatiu del fragment que s'estén entre els Pirineus i l'Ebre. No vull dir que hagin negligit en absolut "totes les gestes relatives a València i Mallorca". "llevat alguns episodis prestigiosos". No. Però tampoc no els han concedit l'espai i la importància que els corresponen. Valencians i mallorquins sabem que la "síntesi d'història dels Països Catalans", que tanta falta ens fa, ha d'elaborar-se, ara con ara, al Principat. Les nostres escoles locals d'erudició no hi estan preparades encara, ni tècnicament ni moralment.

"No es pot entendre la dinàmica de qualsevol de les tres porcions fonamentals de la catalanitat sense una prèvia definició de l'evolució del conjunt", reconeixia Vicens i Vives en el seu article de *Serra d'Or*. Qualsevol que tingui ulls a la cara subscriurà aquesta apreciació inicial. En principi, doncs, les paraules citades de Vicens ja enuncien un argument prou sòlid, per als

historiadors catalans de totes les regions, a favor del paper imprescindible, preliminar i il·luminador que hauria d'exercir en la nostra historiografia la "síntesi" que venim preconitzant. I n'hi ha més, encara. Hi ha més raons que l'aconsellen: raons, per cert, no estrictament científiques i tot. Si la història fos una disciplina tan asèptica com la física o la geometria, els seus problemes podrien reservar-se en una àrea d'exclusions actives, descircumstancialitzada —si puc dir-ho així—; però la història, quan no és solament erudició, i fins i tot quan només és erudició, torna a la història, reverteix en la societat com un estimul insidiós, es converteix en arma. I seria idiota de renunciar-hi. No sé si això que dic pot ésser reprovat com una tara d'"ideologisme". De tota manera, dubto molt que es pugui fer història des del punt de vista de Sirius. L'historiador constata, aclareix i valora; quan explica un fet no fa sinó judicar-lo, i, malgrat ell mateix, sempre pecarà amb una mena o altra d'"ideologisme". L'objectivitat d'un historiador està tothora sotmesa a correccions d'indole ben humana: socials —de classe—, nacionals, religioses, polítiques. Però encara que no fos així, encara que una metodologia o altra pogués atribuir-se el suprem privilegi de l'objectivitat, la "utilitat" de la història conjunta dels Països Catalans que reclamen seguia intacta. Utilitat no solament científica, insisteixo. Perquè, en definitiva, vindria a desemmascarar, l'ideologisme de les altres històries que fins ara hem patit, les històries tenyides de particularisme regional i les històries inspirades en el centripetisme peninsular, les unes y les altres tendencioses, negadores del fet bàsic de la nostra unitat i de la consistència del seu desplegament al llarg dels segles.

(Continuad)

La Camionera Mendocina

CARREGUES - PAQUETERIA - MUDANCES - SERVEI D'EXPRES
DIARI AMB CAMIONS DE BUENOS AIRES A MENDOZA
I VICEVERSA.

MENDOZA
NECOCHEA 494
T. E. 17299

BUENOS AIRES
MORENO 2933
T. E. 97-6014 i 5203

2 GRANDES MARCAS QUE NOS PRESTIGIAN

Caretas BUFALO

Protectores contra POLVO - GASES
ACIDOS - VAPORES y TOXICOS

Prevengase de las enfermedades exigiendo
las legítimas caretas antipolvo y antigás

Guantes - Antiparras de Goma

Acumuladores BUFALO Y BULL-DOG

para buen servicio y larga duración
Armados con separadores - IMPORTADOS
Sin recargo de precio - Fabricados con óxi-
dos puros bajo modernas fórmulas experi-
mentadas en los Estados Unidos
Garantidos por un año

AYACUCHO 36
T. E. 49-3223/24

MARRUGAT Hnos.

S. R. L. Capital \$ 1.500.000

BUENOS AIRES